

verslag

FORUM STANDAARDISATIE WOENSDAG 9 OKTOBER 2019

Nummer:	FS-20191211.1B
Vergaderdatum:	9 oktober 2019
Vergadertijd:	09:30 tot 12:00 uur
Vergaderplaats:	New Babylon Meeting Center Anna van Buerenplein 29 Den Haag
Contactpersoon:	Joram Verspaget secretaris Bureau Forum Standaardisatie joram.verspaget@forumstandaardisatie.nl 06-52845592
Meelezer:	Ludwig Oberendorff
Versie:	1.0
Aanwezig:	Larissa Zegveld (voorzitter), Rudi Bekkers (Technische Universiteit Eindhoven), Thomas Faber (Ministerie van Economische Zaken en Klimaat), Cor Franke (Franke Interim Management), Gerard Hartsink (financiële sector), Marc van Hilvoorde (namens CIO Rijk), Floor Jas (Surfnet), Gé Linssen (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, DIO), Geert Nederhorst (Logius, secretaris), Katinka Petronia (namens het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, DIO), Joop van Lunteren (adviseur), Benno Overeinder (NLnet Labs), Friso Penninga (Geonovum), Theo Peters (VNG Realisatie), Ad Reuijl (Manifestgroep/CIP), Harry Roumen (Belastingdienst), Gerard Smits (Waterschapshuis), Anneke Spijker (Interprovinciaal Overleg), Michiel Steltman (DINL)
Afmeldingen:	Gijs Boudewijn (Betaalvereniging), Wim van Nunspeet (CBS), Rob Verweij (RINIS)
Namens bureau:	Redouan Ahaloui (adviseur), Bertwin Altheer (adviseur communicatie), Désirée Castillo Gosker (adviseur), Bob van Engelen (Rijkstraine), Bart Knubben (adviseur), Ludwig Oberendorff (hoofd), Joram Verspaget (bureausecretaris, notulen), Han Zuidweg (adviseur)
Te gast:	Nanning de Jong (Berenschot) en Cleo van Engelen (VKA) t.b.v. presentatie agendapunt 2 Rapport inventarisatie standaardisatie Jaap Korpel (ICTU) t.b.v. presentatie agendapunt 5 Monitor open standaarden 2019

1. Opening, agenda, verslag

Actie:	Ter besluitvorming en ter kennisname
Tijd:	09:30-09:35 uur
	FS-191009. 1A Agenda FS-191009. 1B Verslag Forum Standaardisatie 12 juni 2019

Larissa Zegveld opent de vergadering. Ze heet Thomas Fabrer (ministerie van EZK) van harte welkom als nieuw Forum-lid. Ook heet ze een hartelijk welkom aan Bertwin Altheer, de nieuwe adviseur communicatie voor het bureau.

1A Agenda

1B Verslag Forum Standaardisatie 12 juni 2019

Akkoord zonder verdere opmerkingen.

2. Standaardisatie-agenda

Actie:	Ter presentatie en bespreking
Tijd:	09:35-09:55 uur Toelichting en bespreking rapport 09:55-10:15 uur Toelichting en bespreking reactie kabinet en Forum
<p>Het rapport Inventarisatie Standaardisatie is opgeleverd met aanbevelingen over standaardisatie die kunnen bijdragen aan de beleidsdoelstellingen uit 'NL DIGIbeter'. De onderzoekers van het rapport geven een toelichting op het proces en het resultaat.</p> <p>FS-191009.2A1 Rapport inventarisatie standaardisatie + .2A2 Bijlage</p> <p>Eerder heeft het Forum zijn reactie gedeeld, mede waarop het standpunt van het kabinet over het rapport wordt opgesteld. Dit biedt aanknopingspunten voor vervolgacties. Ter vergadering worden deze toegelicht. Het Forum wordt gevraagd te overwegen hoe deze op te pakken als ambitie voor het werkplan Forum Standaardisatie 2020 (agendapunt 3A).</p> <p>FS-191009.2B Reactie Forum Standaardisatie FS-191009.2C Kamerbrief standpunt kabinet <i>[zodra beschikbaar]</i></p>	

2 Presentatie Rapport inventarisatie standaardisatie

2B Reactie Forum Standaardisatie

Nanning de Jong (Berenschot) en Cleo van Engelen (VKA) lichten het rapport toe. Om te beginnen merken ze op dat de laatste update NL DIGIbeter 2019 - Agenda Digitale Overheid, dat verscheen ten tijde van het onderzoek, niet verwerkt is bij de totstandkoming van de rapportage. Er is uitgegaan van de 2018-versie. Voor het opstellen van het rapport is een analysekader ontwikkeld dat is gebaseerd op een combinatie van het Interoperabiliteitsmodel van de Nederlandse Overheidsreferentie Architectuur (NORA) en het Arena-model, ontwikkeld door Berenschot voor het werken aan maatschappelijke vraagstukken.

De Jong en Van Engelen gaan in hun presentatie in op de algemene conclusies en aanbevelingen uit het rapport. Zo komt naar voren dat ingezet moet worden op naleving van het 'pas toe of leg uit'-principe en dat verplichting voor overheidsorganisaties via wetgeving een laatste redmiddel (ultimum remedium) moet zijn als het gaat om implementatie van open standaarden. Het moet in dat geval met name gericht zijn op standaarden waarvan het gebruik noodzakelijk is, zoals

informatieveiligheidsstandaarden. Rudi Bekkers en Gerard Hartsink benadrukken de relevantie van de Europese en internationale dimensie, omdat open standaardisatie veelal een globale impact kent. Cor Franke noemt Suwinet als voorbeeld van een organisatie die zowel het gebruik van standaarden verplicht stelt aan gelieerde overheidsorganisaties als aan hen om verantwoording vraagt over het gebruik van de desbetreffende standaarden middels een management control statement van de Raad van Toezicht.

In klein comité hebben enkele Forum-leden de reactie van het Forum op het rapport opgesteld en - na schriftelijke afstemming met het gehele Forum - deze aan de staatssecretaris gezonden. Deze wordt met de kabinetsreactie op het rapport aan de Tweede Kamer gestuurd. Ludwig Oberendorff geeft een toelichting op het proces en de reactie van het Forum.

Het Forum onderschrijft een drietal aanbevelingen uit het rapport als onderwerpen met bijzonder belang en kansen.

1. Standaardisatie in dienstverlening
2. Intersectorale semantische standaardisatie.
3. Beter overheidsbreed toepassen van standaarden, door:
 - a. aan te sluiten op bestaande handhavings- en toezichtsinstrumenten
 - b. waar nodig te verplichten.

Wat betreft intersectorale semantische standaardisatie wordt opgemerkt dat hier kansen liggen, maar dat terugbrengen tot één definitie vaak zowel onhaalbaar als onwenselijk is. Ter illustratie: er zijn minstens zestien definities in gebruik voor het fenomeen 'gezinsinkomen'. Verder biedt het rapport meerdere haakjes voor het verder verwezenlijken van de doelstellingen van het Forum. Tijdens de studiereis van 11 december zal het Forum zich hier verder over buigen.

Tot slot dankt Gé Linssen namens BZK DIO alle betrokken Forum- en bureauleden voor hun inzet bij de totstandkoming van het rapport. Hij geeft aan dat de kabinetsreactie zelf gezien moet worden als een startpunt en niet als een slotstuk van het onderzoeksrapport. In 2020 volgt een standaardisatieconferentie met mogelijke follow-ups.

3. OBDO en Forum Standaardisatie

Actie:	Ter besluitvorming en ter kennisname
Tijd:	10:15-10:35 uur
	FS-191009. 3 Oplegnotitie FS-191009. 3A Werkplan Forum Standaardisatie 2020: eerste slag FS-191009. 3A2 Sheet FS als autoriteit, Kennisinstituut en Netwerkorganisatie FS-191009. 3B OBDO 24 september 2019: Agendapunt Standaardisatie

3A Werkplan Forum Standaardisatie 2020: eerste slag

Ter bespreking wordt de eerste concept-versie van het werkplan Forum Standaardisatie 2020 voorgelegd. Het gaat om een bijgewerkte en aangevulde versie van het werkplan 2019. Bronnen voor de aanvullingen waren de Benen op Tafel-sessie van 8 juli, de heidagen van het bureau Forum Standaardisatie van 16 en 17 september, de concept-kabinetsreactie op het rapport inventarisatie standaardisatie, Next Level ptolu (een doorontwikkeling van wat naar voren werd gebracht in de Forum-vergadering van december 2018) en het Volgend plateau Forum Standaardisatie naar aanleiding van het gesprek van Larissa Zegveld met staatssecretaris Knops na haar installatie als nieuwe voorzitter. De Forum-leden hebben nadien ook enkele punten aangeleverd voor het werkplan.

Enkele aangeleverde punten en opmerkingen worden ter vergadering kort toegelicht (Blockchain, identity management, EU Cybersecurity Act en de brandbrief van het CIO Platform). Wegens tijdsgebrek voor toelichting op alle aangeleverde punten en het afmaken van een reactieronde wordt besloten om een extra Forum-vergadering te plannen (30 oktober) om het werkplan verder uit te werken (**=actiepunt**). Besluitvorming vindt plaats tijdens de studiereis van 11 december. Op verzoek zal dan ook een korte toelichting worden gegeven op de OGSM-systematiek waarmee het werkplan is opgesteld (**=actiepunt**).

3B OBDO 24 september 2019: Agendapunt Standaardisatie

De leden van het OBDO gingen akkoord met het:

1) instemmen met de verduidelijking van de functioneel toepassingsgebieden van standaarden op de 'pas toe of leg uit'-lijst, te weten van Geo-standaarden, de bouwstandaarden COINS 2.0, VISI, IFC, de standaard voor de uitwisseling van 'werkbijfjes van uitzendkrachten' SETU en de 'douane-standaard' WDO. Het Forum is eerder op 24 april akkoord gegaan met deze adviezen.

en

2) instemmen met het beperken van het functioneel toepassingsgebied van COINS 2.0 tot grond-, weg- en waterbouw. Het Forum is eerder op 24 april akkoord gegaan met dit advies.

en

3) kennis te nemen van de planning van de IV-meting najaar 2019.

4. Open standaarden, lijsten

Actie:	Ter besluitvorming en ter kennisname
Tijd:	10:35-10:55 uur
Voorzitter:	Friso Penninga, namens de Stuurgroep open standaarden
FS-191009.4	Oplegnotitie <i>Ter besluitvorming</i> 'Pas toe of leg uit'-lijst: FS-191009.4A Plaatsing van GeoPackage , in de set van Geo-standaarden (<i>bruikbare standaard voor uitwisseling van geografische informatie</i>). FS-191009.4B Plaatsing van RPKI (<i>standaard die routing op internet veiliger maakt</i>). FS-191009.4C Het aanpassen van de beschrijving van de toepassingsgebieden volgens standaard syntaxis van: Aquo-standaard, SIKB0101 en SIKB0102 (<i>standaarden gericht op het uitwisselen van gegevens over waterbeheer, bodeminformatie en archeologische informatie</i>). BWB, ECLI en JCDR (<i>standaarden gericht op de identificatie van en verwijzing naar wet- en regelgeving, rechtelijke uitspraken en decentrale regelgeving</i>). EML_NL (<i>standaarden gericht op de uitwisseling van gegevens bij verkiezingen</i>). NL LOM en E-Portfolio NL (<i>standaarden gericht zich op het uitwisselen van gegevens over de vindbaarheid van leermaterialen, en onderwijs en ontwikkeling</i>).
	<i>Ter kennisname (in oplegnotitie)</i> FS-191009.4D Aanhouden procedure GWSW (<i>standaard voor eenduidig uitwisseling en hergebruik van gegevens in het stedelijk waterbeheer</i>). FS-191009.4E Stand van zaken lopende procedures

Namens de stuurgroep Open standaarden licht Friso Penninga de agendapunten toe.

4A Plaatsing van GeoPackage in de set van Geo-standaarden op de 'pas toe of leg uit'-lijst

Het Forum stemt zonder verdere opmerkingen hiermee in.

4B Plaatsing van RPKI op de 'pas toe of leg uit'-lijst

Het Forum stemt zonder verdere opmerkingen hiermee in.

4C Het aanpassen van de beschrijving van de toepassingsgebieden volgens standaard syntaxis

Het Forum gaat akkoord met de voorgestelde aanpassingen van de beschrijvingen.

4D Aanhouden procedure GWSW

4E Stand van zaken lopende procedures

Geen opmerkingen.

5. Open standaarden, adoptie

Tijd:	11:10-11:50 uur
Voorzitter:	Friso Penninga, namens de Stuurgroep open standaarden
FS-191009.5	Oplegnotitie
FS-191009.5A	Presentatie resultaten Monitor open standaarden 2019
FS-191009.5B	Presentatie resultaten IV-meting medio 2019
FS 191009.5C	Brief aan Microsoft over support DNSSEC en DANE op Office365 van .5C1 SLM Rijk en .5C2 Forum Standaardisatie
FS-191009.5D	Overzicht Agenderen Monitor en IV-meting door Forum-leden
	<i>Ter kennisname</i>
FS-191009.5E	Kamerstukken m.b.t. Forum Standaardisatie en open standaarden
FS-191009.5F	Consultatie "Besluit beveiligde verbinding met overheidswebsites en -webapplicaties"
FS 191009.5G	API's
FS 191009.5H	Open documentstandaarden
FS 191009.5I	Moderne, betrouwbare internetstandaarden
FS 191009.5J	Overig nieuws en ontwikkelingen

Namens de stuurgroep Open standaarden licht Friso Penninga de agendapunten toe.

5A Presentatie resultaten Monitor open standaarden 2019

Jaap Korpel van ICTU geeft een toelichting op de concept-resultaten van de Monitor open standaarden 2019. De definitieve versie met nadere duiding wordt op 11 december aan het Forum ter goedkeuring voorgelegd. Dan wordt ook een notitie voorgelegd over gesprekken die gevoerd zijn over raamovereenkomsten.

Naar aanleiding van de presentatie wordt opgemerkt dat het monitoren van de uitvraag bij aanbestedingen belangrijk is, maar ook hoe het staat met gebruik van nieuwe standaarden tussen aanbestedingen door (vergelijk IV-meting). Dit wordt in een apart hoofdstuk van de Monitor behandeld. Dit tussentijds meten van het gebruik kan overigens wel worden gemonitord bij de GDI-voorzieningen.

5B Presentatie resultaten IV-meting medio 2019

Bart Knubben geeft een toelichting op de resultaten van de laatste IV-meting. Uit de meting blijkt dat de adoptie van webstandaarden iets is aangetrokken: DNSSEC van 93% naar 94%, HTTPS (afgedwongen) van 90% naar 94%, TLS van 96% naar 97%, TLS of NCSC van 89% naar 92% en HSTS van 79% naar 85%. De adoptie van HSTS is goed gestegen, maar loopt nog achter. Voor HTTPS en HSTS in een wettelijke verplichting in de maak. Per overheidssector blijkt het Rijk een inhaalslag te hebben gemaakt, tonen waterschappen een kleine achteruitgang en zijn gemeenten koploper met 95% adoptie.

Wat betreft mailstandaarden zet de groei door van de adoptie van DMARC (82% naar 87%), DKIM (889% naar 90%) en SPF (95% naar 96%). Dit geldt ook voor DMARC Policy (27% naar 49%), STARTTLS cf. NCSC groeit door van 67% naar 76%, maar er zijn nog stappen te maken. De adoptie van DNSSEC MX (op mailservers) is teruggelopen van 71% naar 67%. Oorzaak hiervan is dat gemeenten en provincies zijn overgestapt op Office 365 Exchange Online, dat DANE en het onderliggende DNSSEC niet ondersteunt. Ook het gebruik van DANE groeit hierdoor minder hard dan voorheen (41% naar 45%). De gemiddelde adoptie van de mailstandaarden is inmiddels 77% ten opzichte van 74% een half jaar geleden. Per overheidssector scoort het Rijk het beste met een gemiddelde adoptie van 84%. De waterschappen hebben de grootste groei in de adoptie van mailstandaarden doorgemaakt (van 56% naar 66%). De waterschappen lopen nog wel achter op de overige sectoren. Bij de gemeenten en uitvoerders zien we een lichte achteruitgang.

Intentieverklaring IPv6

Op 4 oktober is de intentieverklaring IPv6 ondertekend door Logius, VNG Realisatie, verschillende leveranciers, serviceproviders en andere overheidsorganisaties. Deze intentieverklaring is het resultaat van het initiatief van Logius, Forum Standaardisatie en VNG Realisatie om de implementatie van IPv6 te versnellen. Daarbij focussen zij zich in eerste instantie op de externe bereikbaarheid. De ambitie is om het mogelijk te maken dat alle overheidsorganisaties eind 2021 via IPv6 bereikbaar zijn. De intentieverklaring moet daarom ook gezien worden als een aanmoediging van overheden om de implementatie aan te kaarten bij leveranciers.

De ondertekenaars roepen daarnaast het Forum Standaardisatie op om een overheidsbrede implementatieafspraken voor IPv6 te maken (net als eerder voor de internetbeveiligingsstandaarden is gedaan) en ook periodiek te meten en te rapporteren over de implementatievoortgang. Een nieuwe streefbeeldafpraak hiervoor wordt aan het Forum voorgelegd in een volgende vergadering (**=actiepunt**).

5C Brief aan Microsoft over support DNSSEC en DANE op Office365

De directie Informatievoorziening en Inkoop van het Ministerie van Justitie en Veiligheid heeft namens het Rijk een brief gestuurd aan Microsoft over het niet ondersteunen van DANE en het onderliggende DNSSEC. Hierin wordt Microsoft verzocht DANE en het onderliggende DNSSEC zo snel mogelijk te ondersteunen bij het gebruik van Microsoft Office365-mailservers.

5D Overzicht Agenderen Monitor en IV-meting door Forum-leden

De Forum-leden geven enkele updates voor het overzicht mee. Ad Reuijl heeft middels zijn (periodieke) mailing aandacht gevraagd voor de resultaten van de Monitor en IV-meting. Rob Verweij heeft het aan de orde gesteld in de Manifestgroep en binnen het netwerk van publieke dienstverleners.

Een bijgewerkte versie van het overzicht wordt aan het Forum voorgelegd in de decembervergadering.

6. Voortgang

Actie:	Ter kennisname
Tijd:	11:50-11:55 uur
	FS-191009.6 Voortgangsnotitie

6 Voortgangsnotitie

Geen opmerkingen.

7. Rondvraag

Actie:	Mondeling
Tijd:	11:55-12:00 uur

7. Rondvraag

Aandacht wordt gevraagd voor de ontsluiting van wetgeving in PDF-en HTML-formaat in relatie tot Digitoegankelijkheid en hoe de ontwikkeling naar HTML first zou kunnen worden gestimuleerd (**=actiepunt**).

ROLO (Register of Legal Organisations)

Gerard Hartsink en Marc van Hilvoorde verkennen hoe ROLO, een internationale standaard in ontwikkeling om organisaties te identificeren bij digitale transacties, nader kan worden geagendeerd in het Forum.

Gegevenslandschap / notificeren gebeurtenissen

Theo Peters meldt dat VNG Realisatie met subsidie van het Ministerie van BZK een eerste verkenning hiernaar gaat uitvoeren.

Presentaties

Op verzoek worden de presentaties van deze vergadering verstuurd naar de Forum-leden (**=actiepunt**).

8. Sluiting

Actie:	Mondeling
Tijd:	12:00 uur

De voorzitter sluit de vergadering om 12:00 uur.

Actiepunten

Nummer	Actiepunt	Wie	Per datum	Status
23	Aandacht wordt gevraagd voor de ontsluiting van wetgeving in PDF-en HTML-formaat in relatie tot Digitoegankelijkheid en hoe de ontwikkeling naar primair HTML moet worden gestimuleerd	BFS	9 oktober 2019	
22	Toelichting OGSM-systematiek werkplan	BFS	9 oktober 2019	
21	Streefbeeldafpraak IPv6 in komende vergadering	BFS	9 oktober 2019	
22	Organiseren extra Forum-vergadering 30 oktober	BFS	9 oktober 2019	
23	Nasturen presentaties	BFS	9 oktober 2019	
16	Onderzoeken in hoeverre de steekproeven documentencrawler representatief zijn te maken.	BFS	12 juni 2019	Loopt.
17	Toelichten voortgang plan van aanpak documentstandaarden in een volgende Forum-vergadering.	BFS	12 juni 2019	Loopt.
18	Overbrengen wensen CTO Raad voor toepassen ptolu- en iv-standaarden bij bezoek aan CIO-raad.	BFS	12 juni 2019	Loopt.
19	Agenderen (bijgewerkte) versie van agendering Monitor en IV-meting door Forum-leden.	BFS	12 juni 219	Doorlopend.
20	Departementen attenderen op Rijksinstructie en Rijksbegrotingsvoorschriften inzake 'leg uit' bij ICT-aanbestedingen.	BFS/Forum	12 juni 2019	Loopt.
14	Agenderen quick scan data delen voor een volgende Forum-vergadering.	BFS	24 april 2019	Na zomer.
15a	Uitnodigen Tweede Kamer voor toelichting over aanpak sterke verbetering webdomein-naambeheer en toepassing iv-standaarden in een volgende Forum-vergadering.	BFS	24 april 2019	Loopt.
15b	Agenderen status vervolgonderzoek één domeinnaamextensie en	BFS	24 april 2019	Loopt.

	inbreng op concept-rapport voor een volgende Forum-vergadering.			
3	In een volgende Monitor wordt ook de levenscyclus van een standaard meegenomen, onder andere over wat er te zeggen en te leren is over de tijdspanne waarin adoptie begint aan te trekken.	BFS	12 december 2018	Is belegd in de opdracht voor de Monitor 2019.
5	Het benaderen van TU Delft voor gesprek over het mobiliseren van partijen, met het oog op adoptie in beleids- of wetgevingstrajecten.	BFS	12 december 2018	Wordt opgepakt door het bureau in samenwerking met Cor Franke, Gerard Hartsink en Michiel Steltman in Q2.
7	Evalueren adoptie IPv6 en dit voorleggen aan het Forum.	BFS	12 december 2018	Wordt meegenomen in eerstvolgende evaluatieronde. Tweede helft 2019 beschikbaar.
8	PDF/UA: eind 2019 evaluatie ondersteuning PDF/UA voorleggen aan Forum.	BFS	12 december 2018	Wordt opgepakt door het bureau en t.z.t. geagendeerd in Forum.